

URGENDACASE – СУДОВА СПРАВА НА ЗАХИСТ КЛІМАТУ

Кількість справ, де глобальне потепління виступає підставою позову, невпинно збільшується. Оскільки масив судової практики по таких справах лише починає формуватися, кожен з подібних позовів привертає до себе особливу увагу. Однак, серед них вирізняється так звана справа Urgenda, справа, яка за словами юристів, що практикують в цій галузі, «звільнила джина з пляшки», тобто спричинила цілу хвилю подібних позовів [1]. Так, 24 червня 2015 року суд Dutchlowercivilcourt за колективним позовом неурядової природоохоронної організації Urgenda та ще 886 осіб зобов'язав Нідерланди до 2020 року зменшити вуглецеві викиди на 25% порівняно з рівнем 1990 року [2; 3, р. 123]. Уряд держави-відповідача пообіцяв вжити заходів для припинення використання вугілля, заміну його за допомогою вітрової енергетики до 2030 року і водночас подав апеляцію на вказане рішення суду, зокрема з підстав відсутності національного чи міжнародного нормативно-правового акту, який би регулював подібну ситуацію [1; 3, р. 123]. Також, на думку відповідача, суд не наділений правом втручатися в формування політики держави у сфері змін клімату [1].

9 жовтня 2018 р. було проголошено рішення суду апеляційної інстанції у справі Ургенди (назва цієї громадської природоохоронної організації складена з двох англійських слів – терміновий (urgent) + порядок денний (agenda) = Urgenda) [6]. Всупереч сумнівам окремих дослідників, рішення суду першої інстанції у цій справі не було скасовано. Як видається, обидва рішення заслуговують на особливу увагу. Так, з одного боку вони є дуже своєрідними, унікальними рішеннями, як з точки зору нашої правової системи, так і загалом у світі. Водночас, будучи унікальними, вказані рішення можуть спричинити (і вже спричиняють) цілу хвилю подібних справ. Інакше кажучи, це – зразок так званих «стратегічних» справ, коли позов подається не тільки і не стільки, щоб виграти, а передусім привернути увагу суспільства до певної проблеми та змінити ставлення до неї. Ці справи цікаві ще й тим, що в своєрідному «правовому перформенсі» беруть участь не лише позивачі, а й судді, адже позов навмисне формулюється з певною провокаційністю (що, зрештою, характерне і для багатьох інших стратегічних справ на захист довкілля, наприклад, коли позивачем є дерева, майбутні покоління чи річка).

Як і держава, Окружний Суд вважав, що згідно ст. 34 Конвенції [5] Urgenda не може прямо посилатися на ст. 2 і 8 Конвенції [5]: ст. 34 Конвенції має назву «Індивідуальні заяви» та передбачає, що «Суд може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які вважають себе потерпілими від допущеного однією з Високих Договірних Сторін порушення прав, викладених у Конвенції або у протоколах до неї. Високі Договірні Сторони зобов'язуються не перешкоджати жодним чином ефективному здійсненню цього права»[2].

Однак апеляційний суд вказав на помилковість такої позиції, вказавши, що ст. 34 Конвенції стосується тільки доступу до Європейського Суду з прав людини, і що сам ЄСПЛ не дає якусь чітку відповідь стосовно доступу до голландських судів (п. 35 рішення [6]). Відтак, зазначив суд апеляційної інстанції, ст. 34 Конвенції не може слугувати підставою для позбавлення Ургенди можливості посилатися на ст. 2 і 8 Конвенції [5] (п. 35 Рішення[6]).

Апеляційний Суд Гааги наголосив, що визначальним у вирішенні питання доступу до голландського суду у справі Ургенди є норми Голландського цивільного суду, які регулюють групові позови в інтереси груп, а посилання Ургенди на ст. 2 і 8 Конвенції [5] є допустимими (п. 36 Рішення [6]).

Чи мала право Urgenda звертатись з позовом в інтересах як теперішнього, так і майбутніх поколінь? Серед аргументів держави Нідерландів при розгляді справи в апеляційній інстанції було те, що Urgenda не може діяти ні в інтересах майбутніх поколінь голландців, ні в інтересах теперішніх і майбутніх поколінь іноземців (п. 37 Рішення) [6].

Судовий захист прав майбутніх поколінь в судовій практиці Голландії (як, втім, і інших держав, окрім Філіпін) – явище безпрецедентне [7, р. 338].

Апеляційний суд Гааги доволі дотепно вийшов з цієї ситуації, зазначивши, що він не зобов'язаний вирішувати це питання. Апеляційний суд Гааги визнав вимоги Ургенди прийнятними, уже зважаючи на те, що вона діє в інтересах теперішнього покоління голландців та осіб, що сьогодні підпадають під юрисдикцію Голландії (п. 37 рішення [6]).

Суд апеляційної інстанції також наголосив, що без сумніву теперішнє покоління голландців, особливо молодь стикатиметься з несприятливими наслідками кліматичних змін, якщо глобальні викиди парникових газів не будуть адекватно зменшені (п. 37 рішення [6]). Таким чином Апеляційний Суд Гааги визнав інтерес Ургенди «достатньо ясным» зважаючи на реальність загрози небезпечних змін клімату «не лише сьогодні, але і в недалекому майбутньому» (п. 38 рішення [6]).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. UcliaWang. Netherlands Works to Overturn Landmark Urgenda Climate Ruling URL: <https://i-care-movement.org/index.php/2018/05/24/netherlands-works-to-overturn-landmark-urgenda-climate-ruling/>
2. Verdict 24-06-2015. ECLI:NL:RBDHA:2015:7196 Rechtbank Den Haag, 24-06-2015, C/09/456689/ HA ZA 13-1396 (English translation). URL: <https://www.urgenda.nl/en/themas/climate-case/>
3. Peeters Marjan Case Note Urgenda Foundation and 886 Individuals v. The State of Netherlands: The Dilemma of More Ambitious Greenhouse Gas Reduction Action by EU Members States. Review of European Community and International Environmental Law 25 (1) 2016. P. 123-130.
4. Soila Apparicio Netherlands Climate Lawsuit goes to Court of Appeals.28 may 2018. URL: <https://www.climatechangenews.com/2018/05/28/netherlands-climate-lawsuit-goes-court-appeals/>
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004/print
6. Judgment the Hague Court of Appeal 9-10-2018.ECLI:NL:GHDHA:2018:2610. Gerechtshof Den Haag, 09-10-2018, 200.178.245/01 (Engelse vertaling). URL: <https://www.urgenda.nl/en/themas/climate-case/>
7. Marc A.Loith. To big to trial? Lessons from the Urgenda case. Uniform Law Review. 23, 2. 336-358 p.